

Kobiety a sprawowanie władzy politycznej w Holandii

Królestwo Niderlandów jest monarchią konstytucyjną. Jest ona symbolem jedności i tradycji narodowej. Korona w Holandii dziedziczona jest w pierwszej kolejności w linii męskiej, a następnie w żeńskiej (obowiązuje zasada starszeństwa)¹.

Królewski Dom Holenderski nazywany Oranje-Nassau (inaczej dynastia orańska lub Orange-Nassau) pochodzi od niemieckiego hrabiego Dedo von Lauremburg (zm. 1117 r.), którego potomkami byli hrabiowie Nassau w Palatynacie Reńskim².

Korona w Holandii dziedziczona jest w linii żeńskiej od ponad stu lat. Zmiany w konstytucji dotyczące prawa sukcesji dokonano w 1880 r. (po narodzinach córki Wilhelma III Oranje-Nassau i księżniczki Emmy von Waldech und Prymont). Przewiduje ono, że w razie wygaśnięcia linii męskiej korona przechodzi na linię żeńską. Od 1890 r. po śmierci Wilhelma III tron Holandii objęła Wilhelmina. Jednak zgodnie z konstytucją nie mając ukończonych 18 lat, nie mogła samodzielnie rządzić. Regentką została jej matka Emma von Waldech und Prymont do czasu osiągnięcia pełnoletniości przez Wilhelminę. W tym okresie matka wpajała jej podstawowe zasady: pobożność, surowość obyczajów, praca, a także podkreślała, iż ... „Jesteśmy małym krajem, stańmy się wielcy przez nasze czyny”³.

Do osiągnięcia pełnoletniości Wilhelmina przebywała w pałacu Het Loo nazywanego przez nią „klatką”. W swoich pamiętnikach często wspominała ten okres, jako czas odseparowania od życia zewnętrznego. We wspomnieniach o Wilhelminie z okresu Het Loo przytaczano często ważne zdarzenie dotyczące sytuacji młodej królowej. „W czasie spaceru z guwernantką Wilhelmina wrzuca do skrzynki pocztowej liścik adresowany do mojego ludu, a w środku następujące przesłanie: „Czy wiecie, że wasza królowa jest strasznie przeciążona nauką? Czy wiecie, że wasza królowa ma lekcje z nauczycielami dwa razy dziennie, rano i popołudniu” ...a inne dzieci holenderskie

¹ A. Głowacki, *System konstytucyjny w Holandii*, Warszawa 2003, s. 16.

² Pierwszym hrabią Nassau był Walram I von Lauremburg.

³ Wilhelmina, *Królowa Holandii*, Solitaire mais pas seule, Delachaux et Niestlè 1962.

mają wolne, a ja królowa Holandii nie! ... Wasza królowa zwraca się do was drodzy Holendrzy. Wy niewątpliwie zechcecie mnie wysłuchać..."⁴. W wieku 18 lat otrzymuje 6 września 1898 r. inwestyturę i wygłasza pierwsze przemówienie do narodu holenderskiego napisane przez siebie „...Ufając Bogu i prosząc Go o potrzebne mi siły, zaczynam panowanie!”.

W wieku 21 lat (7 lutego 1901 r.) w Wielkim Kościele w Hadze Wilhelmina poślubiła księcia Henryka Mecklemburg-Schwerin (1876–1934). Książę Henryk Mecklemburg-Schwerin otrzymał tytuł księcia Holandii z predykatem „Królewskiej Mości” oraz stopień wiceadmirala floty i naczelnego dowódcy armii⁵.

Wilhelmina była osobą twardą i jej nieustępliwy sposób bycia doprowadził podczas I wojny światowej do pozostania Holandii na uboczu konfliktu, chociaż królowa utrzymuje 400 tys. armię, pilnującą granic Holandii aż do 1918 r.

Po I wojnie światowej w wielu krajach europejskich, a także w Holandii domagali się zniesienia monarchii. Wilhelmina potrafiła zjednać opinię publiczną wokół instytucji politycznych, a także przeciwstawiła się Entencie, ponieważ udzieliła azylu cesarzowi Niemiec Wilhelmowi II, który przebywał aż do śmierci w rezydencji królewskiej w Doorn.

W 1934 r. zmarła królowa Emma i mąż Henryk. Próbą dla królowej Wilhelminy, jako wybitnego „męża stanu” był okres II wojny światowej. 11 maja 1940 r. królowa wraz z rządem przewieziona została angielskim kontrtorpedowcem „Herevard” do portu angielskiego, a następnie na dwór w Londynie, gdzie została powitana przez króla Jerzego VI. Wygłosiła przemówienie w pałacu Buckingham ... „Aby z pomocą boską Holandia odzyskała całe swoje europejskie terytorium..."⁶. Rodzina królewska wyjechała do Kanady, natomiast Wilhelmina pozostała w Londynie. W swoim biurze przy Chester Square przyjmowała uciekinierów z kraju, wizytowała formujące się oddziały armii holenderskiej, a przede wszystkim podtrzymywała swoich rodaków na duchu wygłaszając przemówienia przez Radio Oranje-BBC w języku niderlandzkim⁷.

Jej postać w okresie II wojny światowej urosła do roli symbolu narodowego. W kraju powszechnie słuchano jej przemówień, wbrew zakazom okupanta wznoszono modły w jej intencji, demonstracyjnie obchodzono urodziny królowej i członków jej rodziny. Wilhelmina walczyła o losy narodu. Podziwiana przez Winstona Churchila i Franklina Delano Roosevelta. Mimo, iż była przeciwniczką komunizmu to w 1941 r. oświadczyła, że Holandia jest sojuszniczką Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich⁸.

⁴ I. Bricard, *Dynastie panujące w Europie*, Warszawa 2007, s. 151.

⁵ Ibidem, s. 151.

⁶ Ibidem, s. 152.

⁷ Ibidem, s. 152–153.

⁸ J. Balicki, M. Bogucka, *Historia Holandii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989, s. 404.

W 1944 r. Uniwersytet Oxfordzki przyznał jej tytuł doktora honoris causa z prawa cywilnego. Motywował to tym, że „wykazała w dobitny sposób w czasie obecnej wojny, że starożytne cnoty jej rodu w niej się potwierdzają (...) ani o włos nie odeszła od swej wielkiej godności, lecz w każdej sytuacji przepelniona poczuciem wagi swej misji dała się poznać jako wierny i wytrwały przywódca swej pogrążonej w nieszczęściu ojczyzny...”⁹.

13 marca 1945 r. królowa Wilhelmina wraca do Holandii i po kapitulacji Niemiec odbywa objazd po zniszczonych prowincjach. Przez lata miała znaczący wpływ na politykę rządu. Po powrocie do Holandii musiała na nowo przywyknąć do ograniczonej roli monarchy konstytucyjnego. To także utrata panowania nad Indonezją spowodowały, że Wilhelmina 12 maja 1948 r. zawiadomiła naród o zamiarze abdykacji na rzecz córki Juliany, 6 września 1948 r. oficjalnie abdykowała i zamknęła 50 lat panowania w Holandii. Odsunęła się od spraw do pałacu Het Loo w Apeldoorn. Poświęciła się swemu hobby – malarstwu, napisała wspomnienia „Samotna, ale nie sama”. Umarła 28 listopada 1962 r. Dewiza książąt Oranje-Nassau: „Zdzierzę” przyniosła chlubę dynastii. Jej postępowanie wyrażało się w pogardzie dla parlamentaryzmu, żelazna wola, okoliczności panowania bardziej skłaniały lud do traktowania królowej jako szanowanej, a nie lubianej.

4 września 1948 r. królowa Wilhelmina abdykowała na rzecz swojej jedynej córki Juliany, urodzonej 30 kwietnia 1909 r. w Hadze. Otrzymała imię po swej antenatce, matce Wilhelma Milcza, która była wzorem odwagi i pobożności¹⁰.

Uczestniczyła w zajęciach lekcyjnych w małej szkółce w pałacu Huis-teu-Bosch, a od 1927 r. uczęszczała na wykłady na uniwersytecie w Lejdzie, które zakończyła w 1930 r. uzyskując stopień doktora literatury i filozofii przyznany jej honorowo bez zdawania egzaminów¹¹. Po śmierci ojca księżniczka Juliana objęła funkcję przewodniczącego Holenderskiego Czerwonego Krzyża.

7 stycznia 1937 r. księżniczka Juliana w kościele św. Jakuba w Hadze wyszła za mąż za Jego Jaśnie Oświeconą Wysokość księcia Bernarda von Lippe-Biesterfeld. Małżeństwo z księciem niemieckim opinia publiczna przyjęła negatywnie, jednak gdy 31 stycznia 1938 r. urodziła się Beatrycze Holendrzy go zaakceptowali, gdyż zapewniało to sukcesję Oranje-Nassau.

Kolejna córka Julianny Irena urodziła się 5 sierpnia 1939 r. Julianna wraz z mężem i córkami Beatrycze i Ireną okres II wojny światowej spędziła w Kanadzie w miejscowości Rockcliff pod Ottawą. Juliana w Kanadzie prowadziła życie proste, mieszczańskie zgodne z jej upodobaniami. Do mieszkańców Rockcliff wygłosiła przemówienie:

⁹ I. Bricard, op.cit., s. 152.

¹⁰ Ibidem, s. 154.

¹¹ Ibidem, s. 154.

... „Państwo mnie nie znają, mam na imię Julianna. Ujrzyjcie państwo moje dzieci wśród waszych. Proszą one tylko o wasz uśmiech. Nie dopraszamy się litości. Jest ona dobra dla słabych. Nasze przeżycia uczyniły nas silnymi jak nigdy...”¹².

Książę Bernard odbywał z Kanady częste podróże do Surinamu i na Antyle Holenderskie, a także nadal kierował Czerwonym Krzyżem. W Kanadzie Julianna poświęciła się wychowaniu córek; i w Ottawie urodziła się 19 stycznia 1943 r. księżniczka Małgorzata.

Latem 1944 r. księżniczka Julianna wróciła do Londynu, a następnie w 1945 r. po wyzwoleniu Holandii wróciła do kraju.

18 lutego 1947 r. urodziła się czwarta córka Julianny i Bernarda Marijke Krystyna w pałacu Soestolijh, niewidoma. Królowa Julianna 6 września 1948 r. podczas uroczystej intronizacji stwierdza, że: „...Jestem powołana do zadania tak trudnego, że żaden człowiek – zastanowiwszy się, przez chwilę – nie zgodziłby się go podjąć”¹³.

Królowa Julianna podczas 32-letniego panowania borykała się z dwoma znaczącymi aferami Hofman i Lockhedol. W 1956 r. afera Hofman zachwiała monarchią holenderską, ponieważ zrozpaczona ślepotą najmłodszej córki Julianna zwróciła się do znachorki Greta Hofmans w celu uleczenia córki. Na królową Juliannę w tym okresie silny wpływ miała Hofmans, a pośrednio wpływało to na sprawy państwowe. Rząd podał się do dymisji, królowa chciała abdykować. Powołany został nowy rząd; premierem został Wilhelm Drees (po usunięciu znachorki z pałacu).

W sferze polityki królowa Julianna uporała się z problemami związanymi z dekolizacją: w 1949 r. podpisała traktat o przekazaniu suwerenności Indonezji, a w 1975 r. akt uznający Republikę Surinamu¹⁴.

Istotnym problemem królowej Julianny była afera Lockchedd. W 1976 r. księciu małżonkowi zarzucono, iż jako generalny inspektor sił zbrojnych pobrał od amerykańskiej firmy Lockchedd milion dolarów za zakupienie przez lotnictwo holenderskie samolotów tej firmy¹⁵. Afera doprowadziła do kryzysu monarchii. Królowa zagroziła abdykacją, ale premier Joop den Uyl, który obawiał się kolejnych wyborów, przekonał ją, aby pozostała nadal, natomiast książę Bernard złożył dymisję z oficjalnych stanowisk, a rząd wstrzymał postępowanie karne¹⁶.

Za panowania królowej Julianny nastąpił rozwój państwa, a także wzrost ekonomiczny, który umożliwił rozwój w Holandii polityki państwa opiekuńczego. Królowa odbywała liczne podróże po kraju, spotykała się ze społeczeństwem. Ze swojej prostoty i bezpośredniości zyskała ogromną popularność wśród Holendrów.

¹² I. Bricard, *op.cit.*, s. 154.

¹³ *Ibidem*, s. 154.

¹⁴ J. Balicki, M. Bogucka, *op.cit.*, s. 413.

¹⁵ *Ibidem*, s. 427.

¹⁶ I. Bricard, *op.cit.*, s. 156.

Otrzymała doktorat honoris causa nauk społecznych uniwersytetu w Groningen. Była zainteresowana rozwojem nauk społecznych na uniwersytetach holenderskich. Nazywana była przez Holendrów „naszą dobrą królową”.

Królowa Julianna abdykowała 30 kwietnia 1980 r. na rzecz swojej córki Beatrycze¹⁷. Jest to więc trzecia monarchini, reprezentująca żeńską linię Oranje-Nassau.

Królowa Beatrix obejmowała tron przy poparciu 85% społeczeństwa. Podjęto nadzwyczajne środki ze względu na kampanię rozpoczętą przez „squaters” (ludzi bez mieszkań) i dlatego zamknięto centrum Amsterdamu, a plac Daam udostępniono tylko osobom zaproszonym oraz akredytowanym dziennikarzom, ponieważ obawiano się demonstracji w samym centrum¹⁸.

Oburzeni wysokimi kosztami ceremonii w dobie kryzysu demonstranci wznosili okrzyki: „Krein woning, krein kroning!” („Raczej mieszkania niż koronacje”)¹⁹.

W 1945 r. Beatrix wróciła do Holandii z Kanady; rozpoczęła naukę w eksperymentalnym gimnazjum Werkplaats w Bilthoven, a w 1950 r. wstąpiła do liceum w Baar, które ukończyła w 1956 r. z bardzo dobrymi ocenami. Zapisła się na Wydział Prawa Uniwersytetu w Lejdzie, a w 1961 r. uzyskała tytuł magistra prawa. W wieku konstytucyjnej dojrzałości (18 lat) Beatrix rozpoczęła pracę w Radzie Państwa (organ konstytucyjny Korony). Odbyła liczne praktyki w organizacjach międzynarodowych, podróżowała po świecie, reprezentując matkę królową Juliannę. W 1956 r. założyła fundację noszącą jej imię, która zajmowała się chorobami Heinego-Medina, a także wspierała osoby dotknięte chorobami mięśni²⁰. W 1966 r. księżniczka Beatrix poślubiła w Amsterdamie dyplomatę Klausea Jerzego junkra von Ambsberg.

Królowa Beatrix urodziła trzech synów: Willema Aleksandra (ur. 27.04.1967 r.), Jana Orisa (ur. 25.09.1968 r.) i Konstantyna (ur. 11.10.1969 r.).

Nazywana jest „profesjonalną królową”, gdyż po intronizacji potrafiła przekonać opinię publiczną do wizerunku królowej nowoczesnej, ale przywiązanej do tradycji, m.in. przywróciła na dworze obowiązek składania reweransów i wraca do tytułu „Królewska Mość” (obie te zasady zniósła królowa Julianna)²¹.

Królowa Beatrix często powtarza znaczące słowa: „Jest to funkcja, którą się sprawuje dzień i noc. Nie można jej zaprzestać sprawować ani chwili”²².

Królowa Beatrix jest władczą, niezależną, świadoma swej rangi, uprzejma bez poufałości, oszczędna mimo ogromnego majątku.

¹⁷ J. Balicki, M. Bogucka, op.cit., s. 427.

¹⁸ L. Niekrasz, *Kraj na przekór naturze*, Warszawa 1986, s. 106–107.

¹⁹ I. Bricard, op.cit., s. 164.

²⁰ Ibidem, s. 163.

²¹ Ibidem, s. 165.

²² Ibidem, s. 164.

W każdy poniedziałek przyjmuje premiera, z którym omawia wszystkie sprawy wagi państwowej. Tygodniowo podpisuje setki ustaw i dekretów, z którymi zapoznaje się szczegółowo. W Holandii środowiska polityczne określają wpływ królowej na rząd jako „beatryzm”²³.

Królowa Beatrix od momentu objęcia tronu zauważyła, iż rola monarchy w demokracji zależy od jego stosunków ze społeczeństwem. Przez to zatrudnia profesjonalistów przygotowujących jej wystąpienia, a szczególnie najważniejsze Koninginnedag każdego 30 kwietnia. Co roku tego dnia składa ona wizyty swojemu ludowi. Dba, aby kolejność prowincji i miast była zachowana.

Zagranicą królowa postrzegana jest jako najlepszy ambasador Holandii. Chętnie wygłasza przemówienia, ale nie udziela wywiadów. Przekonania ideowe i polityczne królowej objęte są „tajemnicą pałacu”.

W XXI w. instytucja monarchii w kraju postępowym jakim jest Holandia wydaje się anachronizmem, ale 80% Holendrów jest za jej utrzymaniem. Pragmatyzm z jakiego słyną Holendrzy odnosi się także do królowej, uważają oni, że: „jak długo monarchia dobrze funkcjonuje, tak długo nie ma podstaw do zmian”²⁴, ale do przeszłości należą organizacje młodzieżowe kultywujące tradycję orańską: „Bóg, Holandia i dynastia Orańska”.

Po ponad stu latach królem zostanie najstarszy syn królowej Beatrix Willem Aleksander.

²³ <http://www.orajefan.pl/index.php>. z dn. 22.02.2010 r.

²⁴ <http://www.orajefan.pl/index.php>. z dn. 22.02.2010 r.